

пають посередником між ними й об'єктами державного впливу в сфері митно-правового регулювання суспільних відносин [16, с. 22].

Таким чином, враховуючи законодавчу практику, а також напрацювання як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, під митними органами пропонуємо розуміти спеціально уповноважені державні

правоохоронні органи виконавчої влади, які наділені виконавчо-розпорядчими повноваженнями у галузі митної справи і відповідно до чинного законодавства здійснюють пропуск через державний кордон різних вантажів, у тому числі й багажів та поштових відправлень, валюти та валютних цінностей, а також транспортних засобів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Митний кодекс України: Закон України від 11.07.2002 № 92-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2002. – № 38-39. – Ст. 288.
2. Митний кодекс України: Закон України 13.03.2012 № 4495-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
3. Таможенный кодекс сообщества: Регламент Совета (ЕЭС) от 12.10.1992 № 2913/92 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_742.
4. Таможенный кодекс РФ: Закон РФ от 27.11.2011 // [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.tamogkodeks.ru>.
5. Сандровский К.К. Таможенное право / К.К. Сандровский. – К.: Вища школа, 1974. – 176 с.
6. Бельский К.С. Полицейское право: Лекционный курс / К.С. Бельский. – М.: ДИС, 2004. – 815 с.
7. Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів: Закон України від 23.12.1993 № 3781-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 11. – Ст.50
8. Мельник М.І. Правоохоронні органи та правоохоронна діяльність: Навч. посіб. / М.І. Мельник. – К.: Атіка, 2002. – 576 с.
9. Пікуля Т.О. Правоохоронні органи в механізмі держави України (теоретико-правові питання функціонування): Автореферат дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: Спец. 12.00. 01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень» / Т.О. Пікуля. – К., 2004. – 20 с.
10. Жорін Ф.Л. Правові основи митної справи в Україні (конспект курсу лекцій з програмних тем): Навч. Посібник / Ф.Л. Жорін. – К.: КНЕУ, 2001. – 248 с.
11. Шишка Р.Б. Митне право України: Підручник / Р.Б. Шишка. – Київ, 2008. – 320 с.
12. Митне право України: навчальний посібник / За заг. ред. В.В. Ченцова. – К., 2007. – 283 с.
13. Атаманчук В.Г. Теория государственного управления: Курс лекций / В.Г. Атаманчук. – М.: Юридическая литература, 1997. – 400 с.
14. Советское административное право: Учебник / Под ред. П.Т. Василенкова. – М.: Юрид. лит., 1990. – 576 с.
15. Дідик Н.І. По підході до визначення головних ознак адміністративної діяльності митних органів України / Н.І. Дідик // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2009. – № 1. – С. 1-9.
16. Приймаченко Д.В. Адміністративна діяльність митних органів у сфері реалізації митної політики держави: Автореф. дис. канд. д-ра юрид. наук: Спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право» / Д.В. Приймаченко. – Ірпінь, 2007. – 40 с.

УДК 347.97.99

ЩОДО ПРАВА ПРИВАТНИХ ОСІБ НА ДОСТУП ДО ІНФОРМАЦІЇ, ЩО ПЕРЕБУВАЄ У РОЗПОРЯДЖЕННІ СУДУ

THE RIGHT PRIVATE INDIVIDUALS ACCESS TO COURTS' INFORMATION

Костенко І.В.,

*аспірант кафедри загальноправових дисциплін
факультету права та масових комунікацій
Харківського національного університету внутрішніх справ*

Стаття присвячена висвітленню сутності права приватних осіб на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду. Аналізуються нормативно-правові акти, які забезпечують доступ приватних осіб до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, в Україні. Автор акцентує увагу на розкритті змісту поняття «інформація, що перебуває у розпорядженні суду».

Ключові слова: інформація, відкритість, доступ до публічної інформації, суд, розпорядник інформації.

Статья посвящена освещению сущности права частных лиц на доступ к информации суда. Анализируются нормативно-правовые акты, которые обеспечивают доступ частных лиц к информации о деятельности судов в Украине. Автор акцентирует внимание на раскрытии содержания понятия «информация суда».

Ключевые слова: информация, открытость, доступ к публичной информации, суд, распорядитель информации.

Article is devoted to the nature of the right private individual access to courts' information. Analyzes legal acts whose normative regulations access to courts' information in Ukraine. The author focuses on revealing the content of the concept of «courts' information».

Key words: information, openness, access to public information, the court administrator of information.

Постановка проблеми. Сучасне суспільство зацікавлене в розвитку прозорості та відкритості публічної адміністрації, зокрема органів судової влади. Широкий доступ до інформації про органи судової влади розширює можливості оцінювати їх діяльність. Значний обсяг інформації, що становить інтерес для суспільства, окремих приватних осіб, акумулюється не тільки у органів законодавчої та виконавчої влади, а й у органів судової влади. Хоча ідея прозорості почала реалізовуватися практично у всіх країнах з прозорості діяльності виконавчої гілки влади. Але зі вступом у дію Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1] приватні особи мають сьогодні право на отримання будь-якої інформації, що перебуває у розпорядженні судів, якщо вона не відноситься до інформації з обмеженим доступом.

Стан дослідження. У науці інформаційного права провідні дослідники аналізують питання змісту та ознак поняття «право на доступ до інформації», практичної реалізації суб'єктивних інформаційних прав різними категоріями суб'єктів тощо. У своїх наукових працях зазначені і суміжні питання розкривають такі науковці: В. М. Брижко, М. С. Демкова, Р. А. Калюжний, Д. В. Колобанов, Л. В. Кузенко, Є. В. Петров, В. С. Цимбалюк, М. Я. Швець та інші. Питання доступу до різних видів інформації розглядалися в аналітичних роботах певних громадсько-політичних об'єднань. У них здійснено аналіз матеріалів, які стосуються проблем правового регулювання доступу до публічної інформації, результатів моніторингів за дотриманням права громадян на доступ інформації на основі процедури інформаційного запиту та за функціонуванням веб-сторінок, але це стосувалося здебільшого органів виконавчої влади як розпорядників публічної інформації.

Саме тому **метою статті** є визначення сутності права приватних осіб на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, шляхом аналізу чинного законодавства, яке регламентує доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, та за підсумками цього аналізу формулювання визначення поняття «доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду».

Виклад основного матеріалу. Забезпечення права приватних осіб на доступ до публічної інформації є проявом прозорості та відкритості публічної адміністрації, зокрема судової влади. Як і будь-яка інша гілка державної влади, вона виконує певні функції в державі. Провідною функцією є здійснення правосуддя. Проте вся діяльність органів судової влади безпосередньо пов'язана з інформацією: вона збирається, вивчається, аналізується, створюється, поширюється, зберігається, узагальнюється. У зв'язку з інформатизацією суспільства сьогодні можна вести мову про виділення спеціальної інформаційної функції судової системи. Слід зазначити, що інформаційна функція завжди існувала як функція судової влади, тобто як реалізація її компетенції, прав і обов'язків в інформаційній сфері відповідно до її місцем і призначенням у державному механізмі і політичній системі суспільства [2].

Реалізація приватними особами права на до ін-

формації, що перебуває у розпорядженні суду, можлива, на нашу думку, за наявності: по-перше, законодавчого закріплення права на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, по-друге, системи судів, у розпорядженні яких перебуває судова інформація [3], по-третє, переліку інформації, що перебуває у розпорядженні суду.

Першою умовою для реалізації приватних осіб права на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, є розробка відповідної нормативно-правової бази у цій сфері. Це дозволяє на законодавчому рівні встановити правила поведінки щодо доступу до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, як посадових та службових осіб судів, що безпосередньо надають приватним особам інформацію, так і приватних осіб. Серед нормативно-правових актів щодо закріплення права приватних осіб на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні судів, слід назвати наступні: Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4], процесуальні кодекси України, Закон України «Про доступ до судових рішень» [5], Указ Президента України «Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів» [6].

Аналіз наведених актів дозволяє зробити декілька висновків. Серед позитивного слід назвати те, що ніхто не може бути обмежений у праві на отримання в суді усної або письмової інформації про результати розгляду його судової справи. Розгляд справ у судах відбувається відкрито, крім випадків, установлених процесуальним законом. До негатива слід віднести те, що у чинному законодавстві у сфері судочинства не надається визначення та види інформації, що перебуває у розпорядженні суду.

Другою умовою реалізації приватних осіб до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, є наявність розпорядника стосовно необхідної інформації, тобто системи судів, у розпорядженні яких перебуває судова інформація. Відповідно до положень ч. 1 ст. 13 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1] органи судової влади віднесені до кола розпорядників інформації.

У ст. 6 Конституції України проголошено, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову, які повинні здійснювати свої повноваження у межах, встановлених Конституцією та відповідно до законів України. Але переліку органів, які входять до судової влади, в Конституції немає. Навіть розділ, що регулює діяльність судової влади, має назву «Правосуддя». Така невизначеність щодо структурного складу судової влади аж ніяк не сприяє утвердженню її незалежності та самостійності, тому виникає потреба у формуванні чіткої позиції з цього питання [7].

Поняття «судова влада», її структура, місце у системі державної влади досліджувалося у працях багатьох вчених (Є. Б. Абросімова, А. С. Безнасюк, В. Д. Бринцев, В. В. Єршов, І. Є. Марочкін, І. Л. Петрухін, В. С. Смородинський, В. І. Шишкін тощо). При цьому вони фактично не приділяють уваги розгляду

питання, чи входять до складу судової влади, крім судів і суддів, інші суб'єкти. Можна виділити дві основні точки зору на це питання. Більшість з них дотримуються думки, що судова влада – це вид державної діяльності, який здійснюється тільки судом [8, с. 5-7]. Інша думка полягає у тому, що наприклад, організаційною формою судової влади виступає судова система, до складу якої входять сукупність діючих на території конкретної держави судів, органів управління судовою системою й квазісудових установ [9, с. 35].

Не дає чіткої відповіді на порушене питання й аналіз чинного законодавства України, що регулює судоустрій та судочинство. У Конституції України [10] дано такий перелік органів та осіб, які належать до системи правосуддя: судова система України (суди), професійні судді, народні засідателі, присяжні, органи суддівського самоврядування, Вища рада юстиції. Виходячи із преамбули та структури вказаного Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [4], до складу судової влади ще додаються ще Вища кваліфікаційна комісія суддів, Національна школа суддів України, Державна судова адміністрація України, оскільки цей Закон має окремі розділи, що регулюють діяльність вказаних суб'єктів. Відповідаючи на питання, чи входять, або чи повинні входити до складу органів судової влади Вища рада юстиції, органи суддівського самоврядування, Вища рада юстиції, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Національна школа суддів України, Державна судова адміністрація України ми підтримуємо пропозицію стосовно виведення цих органів за межі виконавчої влади та передати у відання судовій з доданням спеціального статусу у рамках судової влади.

Отже, в межах нашого дослідження під органами судової влади – умовно, суд – як розпорядника публічної адміністрації ми будемо розглядати Конституційний Суд України, суди загальної юрисдикції (місцеві суди, апеляційні суди, вищі спеціалізовані суди, Верховний Суд України), професійні судді, народні засідателі, присяжні, Вища кваліфікаційна комісія суддів України, Вища рада юстиції, органи суддівського самоврядування, Національна школа суддів України, Державну судову адміністрацію України.

Враховуючи це, відповідно до ст. 14 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1] суд як розпорядник інформації зобов'язаний оприлюднювати інформацію про свою діяльність та прийняті рішення; систематично вести облік документів, що знаходяться в їхньому володінні; надавати достовірну, точну та повну інформацію, а також у разі потреби перевіряти правильність та об'єктивність наданої інформації тощо.

Переходячи безпосередньо третьої умови реалізація приватними особами права на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, слід зазначити, що перелік цієї інформації не є вичерпним та міститься у підзаконних нормативно-правових актах, наказах керівників суду та їх апарату про затвердження положень про забезпечення доступу

до публічної інформації. Отже розглянемо, яка саме інформація, що перебуває у розпорядженні суду, є публічною.

Аналіз сформульованого законодавцем визначення поняття «публічної інформації» в Законі України «Про доступ до публічної інформації» [1] дозволяє прийняти його за основу для надання визначення поняття «інформації, що перебуває у розпорядженні суду» та дозволяє виділити два основні критерії, за якими відомості або документи можуть відноситися до даного виду інформації: інформація повинна бути або створена самим судом, або вона повинна надійти в суд, в межах його повноважень. З урахуванням цього можна зробити висновок, що практично будь-яка інформація, наявна у суду (створена ним самим або надійшла з зовнішніх джерел), буде ставитися до «інформації, що перебуває у розпорядженні суду». Це означає, що будь-який документ, що знаходиться в суді в межах його повноважень або інформація в інших видах (у тому числі у вигляді відеозапису, аудіозаписи, фотографії тощо) підпадає під регулювання даного Закону. При цьому суд має право обмежити доступ до інформації лише в тому випадку, якщо дана інформація віднесена у встановленому законом порядку до інформації з обмеженим доступом (ст. 6 Закону).

Ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1] надає загальний перелік публічної інформації, яку суд як розпорядник інформації зобов'язаний оприлюднювати.

Відповідно до Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України до загальної інформації суду, що не належить до публічної, відноситься:

- інформація, яка на день надходження запиту не відображена та не задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях і її відображення та документування не передбачено чинним законодавством;
- інформація, яка отримана або створена при опрацюванні матеріалів, пов'язаних зі співробітництвом з судовими органами інших держав, міжнародними організаціями, дипломатичними установами, акредитованими в Україні;
- інформація, яка отримана або створена при листуванні з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, громадянами;
- внутрішньоміслова службова кореспонденція та відповідні записки, рекомендації, якщо вони пов'язані з розробкою напряму діяльності суду, процесом прийняття рішень і передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень;
- інформація, яка міститься в матеріалах судових справ [11].

Попри те, що в цілому в законодавстві надано перелік інформації, що перебуває у розпорядженні суду, та інформації з обмеженим доступом, є й певні недоліки. По-перше, некоректним є використання в положеннях про забезпечення доступу до публічної інформації суду [11] поняття «публічна інформація»,

що є наслідком непорозуміння на практиці. Під публічною інформацією в цих положеннях розуміється, зокрема, відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі здійснення Судом повноважень, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні Суду [11]. Натомість визначення поняття «публічної інформації» вже надано в ст. 1 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1]. На нашу думку, необхідно на законодавчому рівні встановити термін, під яким буде чітко зрозуміло, мова йде саме про інформацію, що перебуває у розпорядженні суду. По-друге, не всі сайти мають вичерпну інформацію, що повинна бути оприлюднена згідно ст. 15 Закону України «Про доступ до публічної інформації» [1]. Так, сайт Вищої ради юстиції (http://www.vru.gov.ua/public_info) в розділі «Доступ до публічної інформації» містить дуже коротеньку відповідь на запитання щодо подання запиту на отримання публічної інформації Вищої ради юстиції, включаючи адресу, куди може бути надіслати запит на інформацію.

Висновки. В цілому проведене дослідження дозволило виявити в законодавстві і правозастосовчій практиці у сфері доступу до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, ряд недоліків, прогалин і спірних моментів, а також запропонувати шляхи їх усунення.

Так, вважаємо за необхідне внести зміни до положень про доступ до публічної інформації суду, а саме ввести поняття «інформація, що перебуває у розпорядженні суду», під яким розуміти відображе-

ну та задокументовану будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформацію, що була отримана або створена в процесі здійснення Конституційним Судом України, судами загальної юрисдикції, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, Національною школою суддів України, органами суддівського самоврядування, Державною судовою адміністрацією України повноважень, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у їх володінні.

Враховуючи, що інформаційна функція судової влади на сьогоднішній день відіграє важливу роль у сфері забезпечення доступу приватних осіб до інформації, на нашу думку, необхідним кроком для ефективності доступу до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, є прийняття, по-перше, Концепції інформаційної політики судової системи, по-друге, Закону України «Про забезпечення доступу до інформації, що перебуває у розпорядженні судів».

Підсумовуючи, слід зазначити, що сутність права приватних осіб на доступ до інформації, що перебуває у розпорядженні суду, полягає у забезпеченні судом (Конституційним Судом України, судами загальної юрисдикції, Вищою кваліфікаційною комісією суддів України, Вищою радою юстиції, Національною школою суддів України, органами суддівського самоврядування, Державною судовою адміністрацією України) можливості отримання приватними особами інформації, що була отримана чи створена в процесі здійснення повноважень судом або що отримана чи створена судом під час організаційного забезпечення своєї діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про доступ до публічної інформації : Закон України : від 13.01.2011 р. № 2939-VI // Відомості Верховної Ради України. – 2011. – № 32. – Ст. 314.
2. Чаплинский В. А. Судебная власть и Интернет / В. А. Чаплинский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ifap.ru/pi/06/sr10.doc.
3. Марушевский Л. О. Реализация принципа открытости в государственном управлении в Украине / Л. О. Марушевский [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nads.gov.ua/control/uk/publish/printable_article.jsessionid=E7DAB8E88E3C143049F6EE82EAC9A0F8?art_id=320160.
4. Про судоустрій і статус суддів : Закон України: від 07.07.2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.
5. Про доступ до судових рішень: закон України : від 22.12.2005 р. № 3262-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3262-15>.
6. Про Концепцію вдосконалення судівництва для утвердження справедливого суду в Україні відповідно до європейських стандартів : Указ Президента України : від 10.05.2006 № 361/2006 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/361/2006>.
7. Назаров І. В. Органи судової влади України / І. В. Назаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.scourt.gov.ua/clients/vs.nsf/0/B57F62C08124746AC325737F00291F33?OpenDocument&CollapseView&RestrictToCategory=B57F62C08124746AC325737F00291F33>.
8. Стефанюк В. С. Верховний Суд, судова влада і правосуддя в Україні / В. С. Стефанюк // Вісник Верховного Суду України. – 1998. – № 3. – С. 5-7.
9. Абросимова Е. Б. Судебная власть в Российской Федерации: система и принципы / Е. Б. Абросимова. – М. : Институт права и публичной политики, 2002. – 160 с.
10. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
11. Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України : закон України: від 07.07.2010 р. № 2453-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2453-17>.